

પ્રવચન નં. ૧૬૨, શ્લોક-૨૩૮, રવિવાર, જ્યેષ્ઠ સુદ ૧૦, તા.૨૨-૦૬-૮૦

‘નિયમસાર’. શ્લોક છે. છે ‘પ્રવચનસાર’નો. ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’નો આધાર આપે છે, આધાર.

આત્મા ધર્મઃ સ્વયમિતિ ભવન્ પ્રાપ્ય શુદ્ધોપયોગં
નિત્યાનન્દપ્રસરસરસે જ્ઞાનતત્ત્વે નિલીય।
પ્રાપ્સ્યત્યુચ્ચૈરવિચલતયા નિઃપ્રકમ્પપ્રકાશાં
સ્ફૂર્જજ્જ્યોતિઃસહજવિલસદ્રત્નદીપસ્ય લક્ષ્મીમ્।।

આહાહા...! ધર્મનું સ્વરૂપ એવું છે, પ્રભુ! શુદ્ધોપયોગને પ્રાપ્ત કરવો એ ધર્મ છે. આહાહા...! દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા એ તો અશુભરાગ છે. એ તો આત્માને નુકસાન કરનાર છે. આહાહા...! હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય, ભોગ, વાસના એ તો પાપ છે પણ દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા એ પણ પુણ્યબંધન અને સંસારનું કારણ છે. એ બેય શુભ અને અશુભભાવ અશુદ્ધઉપયોગ કહેવામાં આવે છે. બેય ધર્મ નથી, બેય અધર્મ છે. આહાહા...! એ અશુદ્ધઉપયોગથી રહિત શુદ્ધઉપયોગ તે ધર્મ છે. છે?

શ્લોકાર્થ :- ‘એ રીતે શુદ્ધોપયોગને પ્રાપ્ત કરીને...’ આહાહા...! ભગવાનઆત્મા આનંદની મૂર્તિ પ્રભુ, એનો ઉપયોગ લગાવી દે. શુભ-અશુભ રાગ એ તો બંધનનું કારણ છે, સંસાર છે. શુભ-અશુભભાવ બેય સંસાર છે. આત્મા અતીન્દ્રિય આનંદની મૂર્તિ પ્રભુ, એમાં ઉપયોગને જોડી દે. એનું નામ શુદ્ધોપયોગ કહેવાય છે. શુભ અને અશુભ ઉપયોગ બેય અશુદ્ધોપયોગ મલિન અને બંધનનું કારણ છે. આહાહા...! શુદ્ધોપયોગ. ચૈતન્ય શુદ્ધ વસ્તુ છે, સચ્ચિદાનંદ મૂર્તિ પ્રભુ છે, એનો ઉપયોગ જે શુદ્ધ, જેમાં રાગના કણની પણ અપેક્ષા નહિ... આહાહા...! જેમાં એકલો ચિદાનંદ આત્મા જ ઉપયોગમાં વર્તે એ ઉપયોગને શુદ્ધોપયોગ-ધર્મ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! કહો, ‘શાંતિભાઈ’! કોઈ દિ’ સાંભળ્યું નહોતું ન્યાં. રખડવામાં બધું. રખડવામાં ગયું ને? આવ્યા ને ભાગ્યશાળી. આ વસ્તુ બાપુ! સાંભળવા મળતી નથી, ભાઈ! આહાહા...!

પ્રભુ અંદર ચૈતન્ય જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપે બિરાજે છે. જેની સત્તામાં અનંતી શક્તિઓ પડી છે. શક્તિવાન પોતે છે. પ્રભુ પોતે આત્મા શક્તિવાન છે. એમાં અનંતી શક્તિ પડી છે. આહાહા...! એ અનંતી શક્તિનો પણ ભેદ લક્ષમાં ન લેતા... આહાહા...! શુભ અને અશુભરાગનો ઉપયોગ તો મેલ ને બંધનનું કારણ છે પણ આત્મામાં એકરૂપ છે છતાં અનંતી શક્તિઓ, એનો ભેદ પણ લક્ષમાં લેતાં રાગ થાય એવું છે. આહાહા...! ઝીણી વાત છે, પ્રભુ! આહાહા...! અરે...! એની પ્રભુતા, એને મોટપ બેસતી નથી. બહારની ચીજની મોટપ એટલી મીઠાશ ગરી

ગઈ કે જે ભાળ્યું નથી એની મીઠાશ જ નથી. ભાળે છે એની મીઠાશ ગરી ગઈ છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- આપ નમૂનો ચખાડો.

ઉત્તર :- હા. અહીં તો વસ્તુ આ છે, પ્રભુ! અહીં તો પ્રભુ તરીકે બોલાવીએ છીએ. ભગવાન તરીકે આચાર્યોએ બોલાવ્યો છે. હે ભગવાન! આહાહા..! રંક અને રાજા બધાને આચાર્યે ૭૨ ગાથામાં ત્રણ વાર ભગવાન તરીકે સંબોધ્યા છે. આહાહા..! ૭૨ ગાથા. પ્રભુ! શુભ અને અશુભ ભાવ એ મલિન છે. પહેલો બોલ છે. ભગવાન નિર્મળાનંદ છે એમ ત્યાં ૭૨ ગાથામાં કહ્યું છે. આહાહા..! ૭૨ ગાથા. ૭૨. આહાહા..! દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિ, પૂજા, ભગવાનનું સ્મરણ, પંચપરમેષ્ટીની ભક્તિ અને એને મગજમાં યાદ કરવા એ બધો સંસાર અને રાગ છે, કહે છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- કયા ધર્મની વાત છે?

ઉત્તર :- એ આત્માના ધર્મની વાત છે.

ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞદેવ પરમેશ્વર પરમાત્મા મહાવિદેહમાં બિરાજે છે. આહાહા..! અરે..રે..! એના વિરહ પડ્યા. પંચમઆરામાં કેવળજ્ઞાન રહ્યું નહિ. પ્રભુ પાસેથી વિરહ પડ્યા. આહાહા..! એવો આ ધર્મ ત્રણલોકના નાથ અનંત તીર્થંકરોએ સ્વીકાર્યો. પ્રભુ! તારી પ્રભુતાની વાત શું કરીએ? વચનાતીત વિકલ્પાતીત તારી ચીજ છે. એને અમે વચન દ્વારા પ્રભુ તરીકે તને કહીએ. આહાહા..! ભગવાન તરીકે તને કહીએ છીએ અને અમે એમ કહીએ છીએ કે અમે તો ભગવાન થયા... આહાહા..! પ્રભુ! બધા ભગવાન થાવ, દુઃખી ન થાવ. રાગનો વિકલ્પ ઊઠે એ દુઃખ છે, નાથ! આકુળતા છે, વેદનમાં દુઃખ છે. આહાહા..!

‘એ રીતે...’ ‘પ્રવચનસાર’ ‘શુદ્ધોપયોગને પ્રાપ્ત કરીને...’ પંચમઆરાના સાધુ પંચમઆરાના શ્રોતાને કહે છે. એમ નથી કહેતા કે તને પ્રાપ્ત નહિ થાય. ‘ચંદુભાઈ’! આહાહા..! પંચમઆરાના સંત પંચમઆરાના અપ્રતિબુદ્ધ શિષ્યને કહે છે, હે શિષ્ય! એ રીતે, જે વિધિ કીધી એ રીતે શુદ્ધઉપયોગને પ્રાપ્ત કર. પુણ્ય-પાપના પરિણામના વિકલ્પ છે એ વૃત્તિ છોડ. આહાહા..!

પ્રભુ! શરીરમાં કઈ જાતની વેદના આવશે? શરીરમાં કઈ જાતનો રોગ આવશે? એ જડ છે, માટી છે. એ માટીમાં શું ક્યારે કેમ થશે? એને ભૂલી જા. આહાહા..! અને અહીં ત્રિકાળમાં કાંઈ થવાનું નથી. એને રોગ નથી, રાગ નથી. એવી ચીજ અંતર આનંદકંઠ પ્રભુ બિરાજે છે ને. આહાહા..! જેમાં ઊણપ નથી, અશુદ્ધતા નથી, વિપરીતતા નથી, કોઈનો સંબંધ એને નથી. એવી ચૈતન્યસત્તા ભગવાન તારામાં બિરાજે છે, પ્રભુ! આહાહા..! એનો ઉપયોગ કર, પ્રભુ! એ વિના જનમ-મરણ નહિ મટે. આહાહા..! ‘પંડિતજી’! આહાહા..!

‘એ રીતે શુદ્ધોપયોગને પ્રાપ્ત કરીને...’ આહાહા..! અત્યારે તો એમ કહે છે કે શુભયોગ જ અત્યારે હોય. અરે..રે..! પ્રભુ! શું તું કરે છો? એટલી હા પણ પાડતો નથી કે શુદ્ધોપયોગથી ધર્મ થાય અને એ વિના શુભોપયોગ એ ધર્મ નથી. અરે..રે..! એટલું પણ વીર્ય કામ ન

કરે, પ્રભુ! એ અંતરમાં જવાને શી રીતે કામ કરશે? આહાહા...! સમજાય છે? ‘એ રીતે શુદ્ધોપયોગ...’ આહાહા...! કેટલાક કહે છે કે શુદ્ધોપયોગ અત્યારે હોય નહિ. પંચમઆરાના આચાર્ય મહારાજ, મુનિરાજ હજાર વર્ષ પહેલા શ્રોતાને કહે છે, હે શ્રોતા! અમે જે વિધિ કહીએ એ પુણ્ય-પાપને છોડી દઈ... આહાહા...! અંતરમાં ચૈતન્યસ્વરૂપ ભગવાન બિરાજે છે, એને ઉપયોગમાં જોડી દે. આહાહા...!

એને ‘પ્રાપ્ત કરીને આત્મા સ્વયં ધર્મ થતો...’ આહાહા...! આત્મા સ્વયં ધર્મ થતો એટલે? આત્મા પોતે ધર્મપણે પરિણમતો થકો. આહાહા...! કોઈ વચ્ચે દયા, દાન, ભક્તિના રાગ એ પણ પરિણમતો નથી. આહાહા...! ‘આત્મા સ્વયં...’ પરની અપેક્ષા રાખ્યા વિના. શુભરાગ અને દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની અપેક્ષા રાખ્યા વિના સ્વયં ધર્મ પ્રાપ્ત કર્યો થકો. આહાહા...! સ્વયં ધર્મ થયો થકો. ‘પોતે ધર્મપણે પરિણમતો થકો...’ આહાહા...! ખબર નથી મુનિરાજને કે આ પંચમઆરાના શિષ્યને હું કહું છું? ભાઈ! તારામાં તાકાત છે. તારા વલણ ફેરે તને દેખાતું નથી. તારું વલણ પરમાં જાય છે, પ્રભુ! અંતરમાં ભગવાન બિરાજે છે ત્યાં વલણ તારું જાતું નથી. તને તેનું માહાત્મ્ય અને કિંમત આવતી નથી. બહારનું મહાત્મ્ય જરી.. આહાહા...! કહો, ‘મધુભાઈ!’ પૈસા-બૈસા મળે ત્યાં ‘હોંગકોંગ’માં લાખો રૂપિયા.. હવે આ ધર્મ... આહાહા...!

કહે છે ‘પોતે ધર્મપણે પરિણમતો થકો...’ એટલે રાગ અને નિમિત્તની અપેક્ષા વિના. વ્યવહાર અને નિમિત્ત બેની અપેક્ષા રાખ્યા વિના નિરપેક્ષપણે. ‘પોતે ધર્મપણે પરિણમતો થકો..’ આહાહા...! આ જૈન વીતરાગ ધર્મ. પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર અનંત તીર્થંકરોનો આ ધ્વનિ છે. અનંત તીર્થંકરોનો આ ઉપદેશ છે. આહાહા...! એ પંચમઆરાના સાધારણ પ્રાણી અબુધ જેવાને પણ કહે છે કે, હે શિષ્ય! તું શુદ્ધોપયોગને પ્રાપ્ત કરને, પ્રભુ! આહાહા...! તેથી તે સ્વયં ધર્મ પરિણમતો થકો. અમારી પણ આશા રાખ્યા વિના. આહાહા...! દેવ-ગુરુ ને ધર્મની પણ આશા રાખ્યા વિના, એનું પણ લક્ષ કર્યા વિના સ્વયં પોતે ધર્મપણે પરિણમતો. આહાહા...! પોતે ધર્મ એટલે વીતરાગપણે, શુદ્ધોપયોગપણે, આનંદપણે.. કહેશે. (પરિણમતો) થકો. સ્વયં પોતે ધર્મપણે પરિણમતો થકો. ઓહોહો...! ગજબ શ્લોક છે.

‘નિત્ય આનંદના ફેલાવથી સરસ...’ કેવો છે પ્રભુ? તને જ્યારે એનો ઉપયોગ થશે અને એનું પરિણમન થશે ત્યારે નિત્ય આનંદનો વિસ્તાર થશે. જે આનંદ શક્તિરૂપે છે, જે આનંદ સત્તાના અસ્તિત્વપણે છે, અતીન્દ્રિય આનંદ અંદર સત્તાપણે છે એ તને વ્યક્તપણે અનુભવમાં આવશે. આહાહા...! આવો ધર્મ. અને આ ધર્મના રૂપ એવા આપ્યા કે આવું કહે એને ઉડાવી દે, મશ્કરી કરે કે આ નિશ્ચય ધર્મ... નિશ્ચય ધર્મ. બાપુ! નિશ્ચય ધર્મ, પ્રભુ! એટલે સાચો ધર્મ એમ કહે. નિશ્ચય એટલે સાચો-સત્ય. વ્યવહાર એટલે ઉપચાર, કથન. વાસ્તવિકતા નહિ. આહાહા...!

એવી રીતે પરિણમતો થકો નિત્ય આનંદના ફેલાવ... આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનો નિત્ય ફેલાવ. સમયના વિરહ વિના કાયમ અતીન્દ્રિય આનંદના અનુભવનો ફેલાવ. 'સરસ (અર્થાત્ જે શાશ્વત આનંદના ફેલાવથી રસયુક્ત છે)...' આહાહા...! શ્લોક તો બહુ સારો આવ્યો છે. આહાહા...! શાશ્વત આનંદસ્વરૂપ પ્રભુ, જેની સત્તા અનાદિની છે, અનંતકાળ રહેશે. એ સ્વભાવથી ખાલી નથી, સ્વભાવથી પરિપૂર્ણ ભરેલ છે. એ અતીન્દ્રિય આનંદના રસવાળો શાશ્વત છે. આહાહા...! એ 'શાશ્વત આનંદના ફેલાવથી રસયુક્ત...' શાશ્વત આનંદ શક્તિરૂપે, સત્તારૂપે છે એમાં ઉપયોગને જોડ. તો તેનો પર્યાયમાં-અવસ્થામાં આનંદનો ફેલાવ રસસહિત આવશે. આહાહા...! વાતમાં એવો ફેરફાર થઈ ગયો. વ્યવહાર... વ્યવહાર.. વ્યવહાર... વ્યવહાર (કરો). વ્યવહાર રાગ ને ઝેર છે. વ્યવહાર એટલે રાગ ને ઝેર. એનાથી કલ્યાણ માને, અરે...! પ્રભુ! તું એ સ્વરૂપે નથી, નાથ! કીધું ને?

'શાશ્વત આનંદના ફેલાવથી રસયુક્ત...' આહાહા...! આત્મામાં જે શાશ્વત આનંદ છે, નિત્યાનંદ પ્રભુ છે એનામાં ઉપયોગ મૂકતાં અંદર પર્યાયમાં આનંદસહિત થાય છે. શાશ્વત આનંદ છે તેની વ્યક્તતા પ્રગટતા સહિત થાય છે. આહાહા...! પૈસા જરી પાંચ લાખ હોય અને પાંચ લાખ પેદા કરે ત્યાં તો જાણે આમ... ઓહોહો...! શું આપણે કર્યું! અને શું જાણે.. અરે...! પ્રભુ! શું કર્યું તેં? એ ઝેરના પ્યાલા છે.

મુમુક્ષુ :- બાપ-દાદાએ નહોતું કર્યું એવું કર્યું.

ઉત્તર :- બાપ-દાદાએ શું કર્યું? એ પણ ઝેર કર્યું હતું. આહાહા...! એ બધું જોયું છે ને. અમારે મોટી દુકાન ચાલતી. 'કુંવરજીભાઈ'ની દુકાન. બે દુકાનો. એક અમારી પિતાજીની દુકાન અને એક 'કુંવરજીભાઈ'ની દુકાન. મારા મોટા ભાઈ ત્યાં (બેસતા). બે દુકાન ચાલતી. મોટી પેદાશ. બે-બે લાખની. તે વખતે, હોં! અત્યારે તો વધી ગયું છે. ચાર છોકરાઓ છે. ચાલીસ લાખ રૂપિયા હશે. એથી વધારે હશે. લાખ-સવા લાખની પેદાશ તો વર્ષોથી. એમાં શું થયું? એમાં શું થયું? આહાહા...!

આત્મામાં આનંદ ભર્યો છે, એને શક્તિમાંથી વ્યક્તતામાં ન કરે, પ્રભુ! તેં શું કર્યું ત્યાં સુધી? આહાહા...! તને ક્યાંય ચેન પડવું ન જોઈએ. આત્માના આનંદ સિવાય ક્યાંય ચેન પડવું ન જોઈએ. આહાહા...! આકરી વાત છે, ભાઈ!

પંચમઆરામાં નાને મોઢે મોટી વાતું લાગે. મોટી વાત નથી, પ્રભુ! પંચમઆરાના મુનિ પોતે કહે છે. આહાહા...! પંચમઆરાના મુનિ પોતે કહે છે, પ્રભુ! તારામાં શાશ્વત આનંદ પડ્યો છે ને! એને વ્યક્ત પ્રગટ કરને. કરવાનું તો પ્રભુ આ છે. આહાહા...! શાશ્વત અતીન્દ્રિય આનંદ પડ્યો છે ને. આ ઈન્દ્રિયના સુખો તો ઝેરના પ્યાલા છે. આહાહા...! વિષ. એક ઠેકાણે આવ્યું છે. વિષ છે તે તો એકવાર મારે છે. પણ વિષયની વેદના અનંતા ભવમાં મારી નાખે છે. એમ આવ્યું છે ક્યાંક.

મુમુક્ષુ :- શીલપાહુડમાં.

ઉત્તર :- પાહુડમાં આવ્યું છે. પાહુડમાં શબ્દ આવ્યો છે. યાદ ન રહે ક્યાં હતું. ભાવ યાદ રહે. એમાં પાહુડમાં એ આવ્યું છે. આહાહા..!

આનંદનો રસ.. આહાહા..! વિષયના વેદનથી, વિષયનું દુઃખ તો થોડું છે. વિષય ઝેરનું, વિષના ઝેરનું દુઃખ તો વિષયના દુઃખ આગળ બહુ થોડું છે. ઝેર એક વાર મારે છે અને આત્માના આનંદને ભૂલીને વિષયમાં આનંદ માનવામાં અનંતા ભવ કરે છે. આહાહા..! 'અષ્ટપાહુડ'માં છે. આહાહા..! એ વિષયની વેદનાની તને જે મીઠાશ લાગે છે, પ્રભુ! પણ એ કાળાનાગનું ઝેર છે. આહાહા..! આ શાશ્વત, અંદર શાશ્વત આનંદ પડ્યો છે, ભગવાન! એના ફેલાવથી, એનો વિસ્તાર કર. આહાહા..! એને પર્યાયમાં લાવ. દ્રવ્યમાં જે અતીન્દ્રિય આનંદ પડ્યો છે એને પર્યાયમાં પ્રગટમાં લાવ. આહાહા..! જે પર્યાયની દૃષ્ટિમાં રોકાય ને દૃષ્ટિ આઘી જાય તો રાગ અને દ્વેષ ઉપર જાય. પણ એ પર્યાય અંદરમાં જતા પર્યાયમાં આનંદ આવે. એ આનંદનો ફેલાવ થાય, આનંદ વિસ્તરે. આહાહા..! આવો ઉપદેશ છે. ઓલા તો (કહે), એકેન્દ્રિયની દયા પાળો, વ્રત કરો, આ છોડો, આ મૂકો. સમજવું સહેલુંસટ (હતું) રખડવાનું. આહાહા..! રખડવાનું.

ભગવાનઆત્મા શાશ્વત આનંદથી ભરેલો, એને પર્યાયમાં ફેલાવ કર, પ્રભુ! આહાહા..! એ આનંદને પર્યાયમાં વિસ્તાર-શક્તિમાંથી વ્યક્તતા કર-શક્તિમાંથી પ્રગટતા કર. એનાથી રસયુક્ત છે. 'એવા જ્ઞાનતત્ત્વમાં લીન થઈને,...' આહાહા..! જે જ્ઞાનતત્ત્વમાં અતીન્દ્રિય આનંદ છે એવા જ્ઞાનતત્ત્વમાં લીન થઈને. જ્ઞાન એટલે આત્મા. આહાહા..! જ્ઞાનતત્ત્વ એટલે આત્મતત્ત્વ. જેમાં શાશ્વત આનંદના ફેલાવથી પર્યાયમાં વિસ્તાર થાય છે એવા જ્ઞાનતત્ત્વમાં લીન થઈને. આહાહા..! ગજબ કળશ છે ને!

'અત્યંત અવિચળપણને લીધે,...' અત્યંત ચળ્યા વિના. આહાહા..! જેમ અનાદિથી વિકારમાંથી ચળતો નથી ને ખસતો નથી. એ તો કૃત્રિમમાંથી ખસતો નહોતો. આ તો અકૃત્રિમ શાશ્વત વસ્તુ છે. એમાં અવિચળપણને લીધે. આહા..! એમાં એકાગ્ર થતાં અવિચળ-ચળવાપણું નથી એવી ચીજ છે ઇ. આહાહા..! અરે...રે..! સાંભળવા મળે નહિ, એ કે દિ' પ્રગટ કરે? આહાહા..! મનુષ્યભવ ચાલ્યા જાય છે. આહાહા..! એક ઘડીમાં જોને, અહીં ન જોયું? 'ભાઈલાલભાઈ'નું. આમ ચાલીને આવ્યા ને બેઠા. ખુરશીએ બેઠા ત્યાં મારી નજર ગઈ. નહિતર કોણ સામું જોત? આમ થઈ ગયું. અસાધ્ય થઈ ગયા. હાર્ટનો હુમલો આવ્યો. છૂટી ગયા, નવ વાગ્યા પહેલા દેહ છૂટી ગયો. આહાહા..! પણ એ તો છૂટો પડ્યો જ છે. એકક્ષેત્રાવગાહમાં છે એટલે એમ ભેગું લાગે છે. બાકી તો એક ક્ષેત્રમાં પણ એનું ક્ષેત્ર તો જુદું છે. આત્માનું ક્ષેત્ર અને શરીરનું ક્ષેત્ર બેય જુદા છે. કર્મનું ક્ષેત્ર અને આત્માનું ક્ષેત્ર બેય જુદા છે, બેય દ્રવ્ય જુદા, ક્ષેત્ર જુદા, કાળ જુદા, ભાવ જુદા. આહાહા..!

અરે...! શાશ્વત આનંદના જ્ઞાનતત્ત્વની અપેક્ષાએ, પ્રભુ! બીજા તત્ત્વો અદ્રવ્ય છે. આહાહા...! તું છો ત્યાં તારે લઈને બીજા અદ્રવ્ય છે. આહાહા...! ત્રણલોકના નાથ પણ તારા દ્રવ્યની અપેક્ષાએ અદ્રવ્ય છે, તારા ક્ષેત્રની અપેક્ષાએ અક્ષેત્ર, તારા ભાવની અપેક્ષાએ અભાવ છે. આહાહા...! તારા સ્વકાળની અપેક્ષાએ પરમેશ્વરનો કાળ પણ અકાળ છે. આહાહા...! આની અપેક્ષાએ, હોં! એની અપેક્ષાએ તો દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ છે. આહાહા...!

આવો જે ભગવાન ‘જ્ઞાનતત્ત્વમાં લીન થઈને, અત્યંત અવિચળપણાને લીધે, દૈદીપ્યમાન જ્યોતિવાળા...’ આહાહા...! મુનિરાજને શબ્દો થોડા પડે છે. કેમ કહેવું એને? દૈદીપ્યમાન જ્યોતિ. ચૈતન્યજ્યોતિ દૈદીપ્યમાન છે. ઝળહળ જ્યોતિ... ઝળહળ જ્યોતિ... પ્રભુ. આહાહા...! એવો ભગવાનઆત્મા તારા સ્વભાવમાં છે ને, પ્રભુ! તું પોતે જ તે છો. આહાહા...! ‘અને સહજપણે વિલસતા...’ એવા દૈદીપ્યમાન જ્યોતિવાળા અને સ્વભાવપણે ‘સ્વભાવથી જ પ્રકાશતા...’ પોતાનો જે સ્વભાવ છે, સ્વ-ભાવ-પોતાનો સ્વ એનો ભાવ, એ પર્યાયમાં પોતાના સ્વભાવથી પ્રકાશતો. આહાહા...! સ્વભાવ જે ત્રિકાળી છે એને પર્યાયમાં પ્રકાશતો. આહાહા...!

‘રત્નદીપકની નિષ્કંપ-પ્રકાશવાળી શોભાને પામે છે...’ રત્નનો દીવો હોય જેમ ગમે તેવો વાયરો વાય પણ એ રત્ન ફરે નહિ. ચમક ચમક લાગે. પણ ક્ષેત્ર ફરતું નથી. રત્નનો આમ દીવડો હોય. મણિરત્ન. આ હીરાનો. આહાહા...! ૮૦ હજારનો હીરો જોયો છે એકવાર તો. ‘બેચરભાઈ’ લાવ્યા હતા. ‘રાજકોટ’. ડાબલીમાં એક હીરો આટલો દાણો નેવું હજારનો. એ તો ઠીક પણ ક્યાંક ક્યાંક તો પાંચ-પાંચ કરોડના, દસ-દસ કરોડના હીરા હોય. એવી ઊંચી ચીજ હોય છે. એ રત્ન જેમ એની ચમક માટે અંદરથી સહજ ચમક ઊઠે છે. એમ ‘રત્નદીપકની નિષ્કંપ-પ્રકાશવાળી શોભા...’ રત્નદીપકની પેઠે નિષ્કંપ પ્રકાશવાળી તારી શોભા છે. તું રત્નનો દીવો, ચૈતન્યરત્ન દીવો અંદર પ્રકાશનો (છો). આહાહા...! મુનિરાજને શબ્દો થોડા પડે છે. શી રીતે એને કહેવું? આહા...! એને અહીં બે બીડીમાં વેંચી નાખવો, બે રોટલી ને પૂરણપોળી ને જરી... આહાહા...! અળવીના પાંદડા, પતરવેલીયા.. એ પતરવેલિયા ઘીમાં તળેલા અને લાડવા ખાયને આહા...! અરે...! પ્રભુ! તેં શું કર્યું? તું ક્યાં ગયો? નાથ! તારી રુદ્ધિમાં કેટલું ભર્યું છે, પ્રભુ! તને તારી રુદ્ધિની ખબર નથી. તને તેનો વિશ્વાસ નથી. આહાહા...!

એવા રત્નદીપકનો પ્રકાશ. આહાહા...! જેમ રત્નને એના પ્રકાશ માટે એને કોઈ તેલ પૂરવું પડતું નથી. રત્નના પ્રકાશ માટે તેલ પૂરવું પડતું નથી. સ્વભાવિક જ રત્નનો પ્રકાશ છે. એમ ભગવાનઆત્માનો પ્રકાશ, એને કોઈ રાગની મંદતાનું તેલ પૂરવું પડતું નથી. આહાહા...! એને કોઈ સાંભળવાનું કે બહુ સાંભળે તો એ દીપે એવો એ ભગવાન નથી. આહાહા...!

‘રત્નદીપકની નિષ્કંપ-’ રત્નદીપક જેમ નિષ્કંપ છે અને પ્રકાશ કરે છે એમ ભગવાન શાશ્વત ચૈતન્યમૂર્તિ નિષ્કંપ છે અને પ્રકાશ કરે છે. આહાહા...! ‘પ્રકાશવાળી શોભાને પામે છે...’ એવી શોભાને એ ભગવાન પામે છે. આહાહા...! એક કળશે તો ગજબ કામ કરે

છે ને. એક એક કળશ 'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ'... 'સમયસાર'ના ૨૭૮ કળશ છે. આના ૩૧૧ છે. પોતાના બનાવેલા અને આધારના આપેલા ૩૧૧ છે. આધારના આપેલા વધારે હશે. ૩૧૧ તો એના પોતાના બનાવેલા છે. આહાહા..!

'પદ્મપ્રભમલધારિદેવ' મુનિ. નગ્ન મુનિ જંગલમાં અતીન્દ્રિય આનંદની સાથે લહેરું કરતો. સિદ્ધ ભગવાનની સાથે લહેર કરતા. આહાહા..! દિગંબર મુનિ એટલે શું?! આહાહા..! સાચા દિગંબર મુનિ તો અતીન્દ્રિય આનંદની સાથે લહેર કરતા હોય છે. આહાહા..! અને પરિષદ અને ઉપસર્ગની તો ખબર પણ પડતી નથી. વિકલ્પ આવે તો ખ્યાલ આવે કે અહીં કાંઈક છે. બાકી તો અંદરમાં કાંઈ છે નહિ. આહાહા..! એવી પોતાના પ્રકાશના રત્નના દીપકની પેઠે. રત્નદીપકને કાંઈ ગ્યાસતેલ પૂરવું પડતું નથી. એમ તારા પ્રકાશ માટે કોઈ પરની જરૂર નથી. આહાહા..! એવી શોભાને પામે છે.

'(અર્થાત્ રત્નદીપકની માફક સ્વભાવથી જ નિષ્કંપપણે અત્યંત પ્રકાશ્યા-જાણ્યા કરે છે).' બસ! એ એનું સ્વરૂપ છે. એ તો નિષ્કંપપણે જાણ્યા જ કરે. આહાહા..! આવો ધર્મ કઈ જાતનો? ઓલા તો દયા પાળો, વ્રત પાળો, અપવાસ કરો, દાન કરો, મંદિર બનાવો.

મુમુક્ષુ :- ગરીબ માણસે શું કરવું?

ઉત્તર :- ગરીબ છે જ કોણ? આત્મા આનંદનો નાથ ગરીબ છે? પ્રભુ! આહાહા..! આનંદની ઝવેરાતથી ભરેલો છે એને ગરીબ કેમ કહેવો? આહાહા..! પોતે માનીને બેઠો છે. આહાહા..! જરી કાંઈક પૈસા મળે, કાંઈક બાયડી સારી મળે, એમાં છોકરો કાંઈક ઠીક થાય, પાંચ-સાત-દસ હજાર મહિને રળતો હોય. આહાહા..! બસ! મજા કરતો હોય દુઃખમાં. દુઃખમાં, હોં! આહાહા..!

અહીં કહે છે... એક શ્લોકે તો ગજબ કર્યો છે ને! 'રત્નદીપકની માફક સ્વભાવથી જ...' રત્નદીપકનો પ્રકાશ સ્વભાવથી જ. એને કોઈ પરની, મદદની જરૂર નથી. એમ ભગવાનના પ્રકાશ માટે કોઈ પરપ્રકાશ અને પરસાધનની જરૂર નથી. આહાહા..! એવો નિષ્કંપપણે પ્રકાશ્યા જ કરે છે. આહાહા..! આવો શ્લોક છે. 'દેવચંદ્રજી'! આહાહા..! અરેરે..! આવી વાત સાંભળવા મળે નહિ. પ્રભુ! તારે ક્યાં જાવું? દેહ છોડીને ચાલ્યા જાય છે.

ત્રણ દિ' પહેલા અહીંયાં 'ભાઈલાલભાઈ' અહીં બેઠા હતા. ખુરશીએ. એના જમાઈ આવ્યા હતા તો મળવા જતા હતા. કાંઈ ન મળે. મળવા ગયા ત્યાંથી આમ આવ્યા, બેઠા. મારી નજર આમ જરી ગઈ. લોકોની નજર તો આમ રહી નહિ. મારી નજર આમ ગઈ જરી. એલા આમ કેમ થઈ ગયું? આ..મ. જ્યાં જોવે ત્યાં અસાધ્ય. હાર્ટ એટેક. હાર્ટનો હુમલો. આહાહા..! બહાર લઈ ગયા. નવ વાગ્યા પહેલા તો ગુજરી ગયા. દેહ છૂટી ગયો. ડોક્ટર બહેન આવી હતી. 'મધુરીબહેન' ડોક્ટર છે. આવી હતી. ... કર્યું હતું કાંઈ. એમ કે હાર્ટ છે કે નહિ કાંઈ? છ તો ઈજેક્શન આપ્યા. શું કરે ઈજેક્શન, બાપા! જેની સ્થિતિ

પૂરી થઈ... આહાહા..!

આ તો રત્નદીપકની માફક ભગવાનઆત્મા પોતાની શોભાથી શોભી રહ્યો છે. એની શોભાને માટે પરની કોઈ જરૂર નથી. રાગની મંદતા, પુણ્ય ને કોઈ તીર્થંકરગોત્ર બાંધે ત્યારે જ એની શોભા કહેવાય એમ છે નહિ. આહાહા..! એ પવિત્રતામાં પણ પૂરો છે અને તીર્થંકર થાય એ તો પુણ્યમાં પણ પૂરા છે. એથી સાધારણ પ્રાણી પુણ્યમાં ન હોય. વસ્તુએ પૂર્ણ છે. આહાહા..!

‘વળી (આ ૧૪૧મી ગાથાની ટીકા પૂર્ણ કરતાં ટીકાકાર મુનિરાજ શ્રી પદ્મપ્રભમલધારિદેવ શ્લોક કહે છે):-’

શ્લોક-૨૩૮

(મંદાક્રાંતા)

આત્મન્યુચ્ચૈર્ભવતિ નિયતં સચ્ચિદાનન્દમૂર્તૌ
ધર્મઃ સાક્ષાત્ સ્વવશજનિતાવશ્યકર્માત્મકોડયમ્।
સોડયં કર્મક્ષયકરપટુર્નિર્વૃત્તરેકમાર્ગઃ
તેનૈવાહં કિમપિ તરસા યામિ શં નિર્વિકલ્પમ્॥૨૩૮॥

[શ્લોકાર્થ :-] સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-કર્મસ્વરૂપ આ સાક્ષાત્ ધર્મ નિયમથી (ચોક્કસ) સચ્ચિદાનન્દમૂર્તિ આત્મામાં (સત્-ચિદ્-આનન્દસ્વરૂપ આત્મામાં) અતિશયપણે હોય છે. તે આ (આત્મસ્થિત ધર્મ), કર્મક્ષય કરવામાં કુશળ એવો નિર્વાણનો એક માર્ગ છે. તેનાથી જ હું શીઘ્ર કોઈ (-અદ્ભુત) નિર્વિકલ્પ સુખને પ્રાપ્ત કરું છું. ૨૩૮.

શ્લોક-૨૩૮ ઉપર પ્રવચન

પોતે ટીકા કરનાર શ્લોક કહે છે.

આત્મન્યુચ્ચૈર્ભવતિ નિયતં સચ્ચિદાનન્દમૂર્તૌ
ધર્મઃ સાક્ષાત્ સ્વવશજનિતાવશ્યકર્માત્મકોડયમ્।
સોડયં કર્મક્ષયકરપટુર્નિર્વૃત્તરેકમાર્ગઃ
તેનૈવાહં કિમપિ તરસા યામિ શં નિર્વિકલ્પમ્॥૨૩૮॥

આહાહા..! દિગંબર સંતોએ કામ કર્યા છે.. આહાહા..! કેવળીને ભુલાવી દીધા છે. અંદરથી

એવા ભાવ કાઢી કાઢીને મૂક્યા છે, એ વસ્તુ બીજે ક્યાંય નથી. આહાહા...! બીજાને દુઃખ લાગે જે સંપ્રદાયમાં જન્મ્યો હોય એને. જેનો સંગ નહિ, જેમાં કળે જન્મ્યો એની માન્યતા ઉપર ઘા પડે ત્યારે આકરું લાગે. આહાહા...!

આચાર્ય તો એમ કહે છે, પ્રભુ! હું ગયા કાળના દુઃખને જ્યાં યાદ કરું છું, દુઃખને લક્ષમાં લઉં છું ત્યાં ઘા વાગે છે. અમે આનંદના ભોગવનારા... આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદના વેદનારા ગયા કાળના દુઃખો ભૂતના, એ અવતાર અનંતકાળ કર્યા. આહાહા...! નિગોદના ભવ કર્યા. એક અંતર્મુહૂર્તમાં ૬૬ હજાર. એક નિગોદ, લક્ષમાં, ડુંગળીમાં એક અંતર્મુહૂર્તમાં ૬૬૩૩૬ ભવ (કર્યા). આહાહા...! એક શ્વાસમાં અઢાર ભવ. એવા અંતર્મુહૂર્તમાં ૬૬૩૩૬ ભવ. એ એક વાર નહિ પણ પ્રભુ અનાદિઅનંતકાળ થયો પ્રભુ અનંતવાર ત્યાં એ ભવ થયો. એવા ભવ અનંતવાર કર્યા. આહાહા...! એ કાંઈક અહીં જરી સગવડતા, માન ને પૈસા ને મળે ત્યાં તો જાણે અમે શું થયું અને અમે શું! આહાહા...!

ત્યાં કહ્યું ને. 'આફ્રિકા'માં. સાત લાખની વસ્તી (છે). સાડા ચારસો તો કરોડપતિઓ. 'મધુભાઈ'! ક્યું ગામ કીધું? 'નાઈરોબી'. ૨૬ દિ' રહ્યા ને હમણા. સાડા ચારસો તો કરોડપતિ અને પંદર અબજપતિ. આહાહા...! માથા ફરી જાય ને. અબજપતિ-સો કરોડ. સો હજારના લાખ અને સો લાખના કરોડ અને સો કરોડના અબજ. અમારા વખતમાં તો વધારે હતું. સો અબજનું ખર્વ અને સો ખર્વનું નિખર્વને. ખર્વ ને નિખર્વ મહાપદ્મ, જલ્દી, અંત્ય, મધ્યમ અને પ્રાબ્ધ એ વખતમાં હતું. નિશાળમાં હતું. પોણોસો વર્ષ પહેલા. અબજ ઉપર લઈ જતા. સો અબજનું ખર્વ, સો ખર્વનો નિખર્વ. ખર્વ, નિખર્વ, મહાપદ્મ, જલ્દી, અંત્ય, મધ્યમ અને પ્રાબ્ધ ત્યાં સુધી આંકડો હતો તે દિ'. આહાહા...! એવા ભવ કરી પ્રાબ્ધના અનંતી અનંતી વાર પ્રભુ જેની આદિ ન મળે... આહાહા...!

હવે અહીં કહે છે, એનો અર્થ 'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-કર્મસ્વરૂપ...' સ્વવશ. આત્મા આનંદ અને જ્ઞાનમૂર્તિ પ્રભુ, એને વશ થઈને જે ઉત્પન્ન થયેલી દશા, પુણ્ય-પાપને વશ થઈને ઉત્પન્ન થયેલી દશા તે અધર્મ છે. આહાહા...! શુભ અને અશુભભાવ, હિંસા, જૂઠું, ચોરી, વિષય, ભોગ, દયા, દાન, ભક્તિ, પૂજા આદિ એ બેય ભાવ અધર્મ છે. આહાહા...! આ 'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-કર્મસ્વરૂપ...' આહાહા...! જરૂરિયાતવાળું કાર્ય. આવશ્યક એટલે જરૂરિયાતવાળું કાર્ય. આહાહા...! જેને જરૂરિયાત જણાય ત્યાં પુરુષાર્થ કર્યા વિના રહે નહિ. રુચિ અનુયાયી વીર્ય. જેનું પોષાણ આવે એનો પુરુષાર્થ કર્યા વિના રહે નહિ. એમ જેની જરૂરિયાત જણાય તેનો અંતર પુરુષાર્થ કર્યા વિના રહે નહિ. 'બ્રહ્મચારીજી'! આવી વાત છે, પ્રભુ! આહા...!

અરે...! એકાંત કહી કહીને શાસ્ત્રો ખોટા છે એમ કહીને, અરે...રે...! પ્રભુ! ગજબ કરી ગયા છે. 'વર્ણીજી' કહી ગયા છે ને કે 'સોનગઢ'ના પુસ્તકો, શાસ્ત્રો સંસારમાં બુડાડી દેશે.

એવું કહી ગયા છે. અર...ર...! પ્રભુ! શું કર્યું? પ્રભુ! આહાહા...! ચાલતું નહોતું એટલે એણે બિચારાને... આમ તો નરમ માણસ હતા. આહાહા...! નિમિત્તથી પરમાં બિલકુલ ન થાય. ધારાવાહી પર્યાય વહે છે એમાં વળી... નિમિત્તની પર્યાય નિમિત્તમાં, ઉપાદાનની પર્યાય ઉપાદાનમાં. કોને લઈને કોણ થાય? કે ના. નિમિત્તથી કોઈ વખતે થાય. આહાહા...! અને કમબદ્ધની એક પછી એક થાય તે જ થાય કીધું. જે થવાની હોય તે જ થવાની. એક પછી એક થાય. એ કહે, એમ નહિ. એક પછી એક થાય પણ આ જ થાય એમ નહિ. મોટી ચર્ચા ચાલી. (એમણે કહ્યું) 'સોનગઢ'ના સિદ્ધાંતો સંસારમાં બુડાડી દેશે. આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! પ્રભુ!

આ તો ત્રણકાળના ત્રિલોકનાથના સિદ્ધાંત છે, પ્રભુ! આ કાંઈ 'સોનગઢ'ની વાત નથી. આહાહા...! પરમેશ્વર મહાવિદેહમાં સાક્ષાત્ બિરાજે છે. આહાહા...! અરે...! અમે ત્યાં હતા અને સમવસરણમાં સાંભળતા હતા. પણ પરિણામમાં ફેર પડી ગયો અવતાર આવી ગયો અહીં. મરતા પરિણામમાં ફેર પડી ગયો જરી. આહાહા...! આ વાણી અને આ વસ્તુ ભગવાનના ઘરની છે. આહાહા...! લોકોને નવું લાગે. નવું નથી. અનાદિઅનંત તીર્થકરો એ જ કહી ગયા છે અને એ જ વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. જૈનધર્મ કોઈ પક્ષ અને વાડો નથી. જૈનધર્મ એ વસ્તુ જે છે એને જીતવી એટલે રાગ-અજ્ઞાન છે તેને જીતે અને સ્વરૂપમાં આવે એનું નામ જૈન. એ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ છે. આહાહા...! 'જિન સો હી આત્મા...' 'ઘટ ઘટ અંતર જિન વસે અને ઘટ ઘટ અંતર જૈન, મતમદિરા કે પાન સો મતવાલા સમજે ન.' આહાહા...!

અહીંયાં કહે છે, 'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-કર્મસ્વરૂપ...' જોયું! આવશ્યક કર્મ એને કહીએ કે આત્માના વશથી જે કાર્ય ઉત્પન્ન થાય એનું નામ આવશ્યક. તેમાં દયા, દાન અને વ્રત એ તો પરને આશ્રયે ઉત્પન્ન થાય છે. એ આવશ્યક નહિ. પડિક્કમણામાં ણમો અરિહંતાણં, ણમો સિદ્ધાણં, મિચ્છામી દુક્કડમ (બોલે) એ આવશ્યક નહિ. 'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન...' ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર, એના વશથી ઉત્પન્ન. આહાહા...! મુનિની ભાષા તો દેખો! ટૂંકી ટચ.

'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-કર્મસ્વરૂપ આ સાક્ષાત્ ધર્મ...' આહાહા...! ભાષા તો બહુ સાદિ-સરળ-સીધી (છે). આહાહા...! ભગવાનઆત્મા અતીન્દ્રિય આનંદમૂર્તિ (છે). એ પુણ્ય અને પાપના વિકલ્પથી ભગવાન! તું જુદો છો ને, પ્રભુ! બાળ, યુવાન અને વૃદ્ધ ન દેખ. બાળ એને કહીએ કે જે શુદ્ધ સ્વરૂપ ન માનતા રાગને પોતાનો માને તેને બાળક કહીએ. રાગ રહ્યો છતાં રાગથી ભિન્નતાનું ભાન કરે તેને યુવાન કહીએ અને રાગરહિત થઈને એકલો આત્મા રહે તેને વૃદ્ધ કહીએ. આહાહા...! બહારના બાળ, યુવાન, વૃદ્ધ એ તો દેહ-જડ-માટી એની અવસ્થા છે. તારી અવસ્થા તો આ છે. બહિર-જે આત્મામાં નથી તે બહારની ચીજને પોતાની માનવી એનું નામ બહિરઆત્મા. આત્મામાં નથી, પુણ્ય અને પાપ, દયા

અને દાન, રાગાદિ આત્મામાં નથી. એને બેયને પોતાના માનવા એનું નામ બહિરઆત્મા. આહાહા...! 'શાંતિભાઈ'! કોઈ દિ' સાંભળ્યું નહિ આ બધું. ભાષણ કરી કરીને દીધે રાખ્યું.

મુમુક્ષુ :- દિલ્હીમાં કોઈ છે નહિ.

ઉત્તર :- આહાહા...! પણ આવ્યા ને હવે ફરીને. આહાહા...! આવી વાતું. આહાહા...!

'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-કર્મસ્વરૂપ...' આહાહા...! પરથી નહિ. દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રના આશ્રયથી પણ નહિ. વ્યવહારરત્નત્રયના આશ્રયથી પણ નહિ. 'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-' જરૂરનું કાર્યસ્વરૂપ. આવશ્યક એટલે જરૂરનું કાર્યસ્વરૂપ. આહાહા...! જરૂરિયાત એની છે કે જેનાથી એને મુક્તિ મળે. આહાહા...! છે ને? અંદર છે. 'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-કર્મસ્વરૂપ...' જરૂરનું કાર્ય આત્માને અવલંબે થયેલું. આહાહા...! અતીન્દ્રિય આનંદનો નાથ અંદરથી ગરજી ઊઠ્યો. આહાહા...! રાગ અને પુણ્યને તો કયાંય છેડેડીને માર્યો. આહાહા...! ગર્જના કરીને ઊઠ્યો અંદરથી હું તો આનંદનો નાથ છું, અતીન્દ્રિય આનંદ હું છું. બીજી રીતે મને તું માન નહિ. આહાહા...! એવા સ્વવશથી ઉત્પન્ન થયેલું જરૂરનું કાર્યસ્વરૂપ 'આ સાક્ષાત્ ધર્મ નિયમથી (ચોક્કસ) સચ્ચિદાનંદમૂર્તિ આત્મામાં...' આહાહા...! શબ્દો પણ થોડા પડે છે એને.

'સાક્ષાત્ ધર્મ...' આત્મા આનંદમૂર્તિ પ્રભુ, એનાથી સ્વવશથી ઉત્પન્ન થયેલો જરૂરનું આવશ્યક શુદ્ધોપયોગ તે સાક્ષાત્ ધર્મ 'સચ્ચિદાનંદમૂર્તિ આત્મામાં (સત્-ચિદ્-આનંદસ્વરૂપ આત્મામાં) અતિશયપણે હોય છે.' આ ધર્મ આત્મામાં હોય છે, કહે છે. આહાહા...! જૈનધર્મ એ કોઈ વાડો-પક્ષ નથી. વસ્તુ છે તેનું સ્વરૂપનું વર્ણન ભગવાને જોયું એવું કહ્યું. આહાહા...! 'સ્વવશતાથી ઉત્પન્ન આવશ્યક-' આવશ્યક એટલે જરૂરનું કાર્ય-વીતરાગી પર્યાય. 'આ સાક્ષાત્ ધર્મ નિયમથી (ચોક્કસ) સચ્ચિદાનંદમૂર્તિ આત્મામાં (સત્-ચિદ્-આનંદસ્વરૂપ આત્મામાં અતિશયપણે હોય છે.)' એ ધર્મ આત્મામાં હોય છે. એ ધર્મ પુણ્ય અને પાપના પરિણામમાં હોતો નથી. આહાહા...! દયા, દાન, વ્રત, ભક્તિમાં ધર્મ હોતો નથી. આહાહા...! કેટલાકે તો સાંભળ્યું પણ ન હોય બિચારાને. ૩૦-૩૦ વર્ષ, ૩૫-૩૫ વર્ષ વયા ગયા હોય, મજૂરી કાઢી કાઢીને. સંસારની મજૂરી કરી એકલી. આહાહા...! ઓલા મજૂર તો હજી ૮ થી ૧૨ કામ કરે અને ૨ થી ૬. અને આ મજૂર સવારે ૬ થી તે રાતના ૧૦ વાગે.

મુમુક્ષુ :- પેલા મજૂર તો વયમાં બીડી પીવા જાય.

ઉત્તર :- બીડી પીવા જાય, દીશાએ જઈ આવે એટલો કાળ બચે. જોયા છે ને. ચાર કલાકમાં નજીકમાં દિશાએ જઈ આવે. એટલે એટલો કાળ બચી જાય, પેશાબ કરી આવે એટલો કાળ બચી જાય. આહાહા...! સવારમાં ૮ થી ૧૨, બપોરે ૨ થી ૬. આહાહા...! એને એ આઠ કલાક. એમાં પણ બચાવ કરે. પેશાબ કરી આવે દિશા કરવા જાય. થોડીવાર

ન કોઈ દેખતું હોય તો બેસી રહે. આહાહા..! અને આ મજૂર તો ચોવીસ કલાકવાળો મજૂર. સપના પણ એના આવે.

અમારે એક ભગત હતા ને. 'રાણપુર'. 'નારણભાઈ'ના .. દીક્ષા લેવાના હતા અમારી પાસે. પણ અમે દીક્ષાની ના પાડી. દીક્ષા અત્યારે છે નહિ, સાધુપણું અત્યારે છે નહિ. દીક્ષા લેવા આવ્યા હતા. બે-ત્રણ જણા આવ્યા હતા. 'રાણપુર'નો એક હતો. ગુજરી ગયો. જુવાન હતો કો'ક. નામ ભૂલી ગયો. વિશાશ્રીમાળી હતા. એ દીક્ષા લેવા આવેલા. એક 'ગઢડા'ની પાસે નાનું ગામ (છે) ત્યાંથી દીક્ષા લેવા આવેલો. અરે..! આ દીક્ષા અમારી પાસે તો છે. 'ઉત્તમચંદ' 'વડિયા-વડિયા'. 'ઉત્તમચંદભાઈ'એ મંદિર બનાવ્યું ને દીક્ષા લેવા આવેલા. નાનો ભાઈ પરણેલો. પોતે કુંવારા અને પછી કહે, મહારાજ મને દીક્ષા આપો. મેં કીધું, ભાઈ દીક્ષા અમે કોઈને આપતા નથી. એને કેમ કહેવું કે અત્યારે સાધુપણું છે જ નહિ. આહાહા..! ઇચ્છા હતી. પછી તો બિચારાએ ઘરે મંદિર બનાવ્યું. ભક્તિ હંમેશા. ઘરની જમીનમાં 'વડિયા'માં પોતે ઘરમાં મંદિર બનાવ્યું. ઘરમાં દિગંબર મંદિર. હંમેશાં ભક્તિ, વાંચન, છોકરાઓને ભેગા લઈને બધું આખો દિ' કરતા બિચારા. આહાહા..! એ પણ દીક્ષા લેવા આવેલા પણ કીધું અમે દીક્ષા આપતા નથી. એને એમ કહેવું કે સાધુપણું છે નહિ. બાપુ! સાધુ કોને કહેવા? અમને બધા બહારના ત્યાગી દેખે અને સૌથી મોટા દેખે. આ સાધુ છે. એમ કેમ માને? બાપુ! સાધુપણું જુદી જાત છે, ભાઈ! કપડાનો કટકો પણ રાખીને સાધુપણું માને તો નરક ને નિગોદમાં જશે. આહાહા..! એવું વચન (છે). ભગવાન 'કુંદકુંદાર્ય' ભગવાન પાસે ગયા હતા. એણે અહીં આવીને આ પોકાર કરીને શાસ્ત્રમાં રચ્યું છે. આહાહા..!

અહીં કહે છે કે આ સાક્ષાત્ ધર્મ તો સચ્ચિદાનંદમૂર્તિ આત્મામાં હોય છે. અતિશયપણે અંદર હોય છે—આત્મામાં હોય છે. બહારમાં હોતો નથી એમ કહે છે. આહાહા..! ટીલા-ટપકાં ને મોટી માળા ડોકમાં નાખી ને... આહાહા..! માળા નાખીને આમ ફરે કે અમે ભગત છીએ. આહાહા..! એમ ધર્મ બહારમાં નથી, પ્રભુ! ધર્મ તો અંદર સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ આત્મામાં છે. 'તે આ (આત્મસ્થિત ધર્મ),...' આહાહા..! 'કર્મક્ષય કરવામાં કુશળ એવો નિર્વાણનો એક માર્ગ છે.' લ્યો! ઓલા બે કહે છે. વ્યવહારથી નિશ્ચય થાય. આહાહા..! છે ને ઓલી આર્જિકા 'જ્ઞાનમતિ'. પુણ્યશાળી છે કાંઈક. પરચીસ લાખનું ત્યાં 'દિલ્હી'માં જંબુદ્વિપ. અને 'હસ્તીનાપુર'માં ૮૦ ફૂટનો માનસ્તંભ બનાવ્યો. એ એમ કહે છે. આહાહા..! અને એ તો એમ કહે છે કે આપણે ભવિ છીએ કે અભવિ, કાળલબ્ધિ પાકી છે એ તો ભગવાન જાણે. અર..ર..! પ્રભુ! પ્રભુ! હજી અભવિ છીએ કે નહિ એનું નક્કી નથી ને તું વાત શેની કરે છો? અરે..રે..! દુનિયા શું કરે છે આ? એના હા પાડનારા પણ કેવા! આપણે અભવિ છીએ કે ભવિ એની આપણને ખબર નથી. એ તો ભગવાન જાણે. અર..ર..! 'દેવચંદભાઈ'! આહાહા..!

અહીં કહે છે, આ સાક્ષાત્ ધર્મ તો આત્મામાં થાય છે. અતિશયપણે હોય છે. આહાહા..!

‘તે આ (આત્મસ્થિત ધર્મ), કર્મક્ષય કરવામાં કુશળ એવો નિર્વાણનો એક માર્ગ છે.’ બે નહિ. વ્યવહાર મોક્ષમાર્ગ અને નિશ્ચય મોક્ષમાર્ગ બે નહિ. આહાહા...! એક જ માર્ગ છે. ‘એક હોય ત્રણકાળમાં પરમાર્થનો પંથ.’ ‘તેનાથી જ હું શીઘ્ર કોઈ...’ આહાહા...! મુનિરાજ પોતાની દશા વર્ણવે છે. નિર્માનપણે. કંઈ માન જોઈતું નથી. લોકો માને ન માને. આહાહા...! ‘નિર્વાણનો એક માર્ગ છે. તેનાથી જ હું શીઘ્ર કોઈ (—અદ્ભુત) નિર્વિકલ્પ સુખને પ્રાપ્ત કરું છું.’ વર્તમાન પ્રાપ્ત કરું છું. આહાહા...! ‘કર્મક્ષય કરવામાં કુશળ એવો નિર્વાણનો એક માર્ગ...’ સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર. ‘તેનાથી જ...’ વ્યવહારથી નહિ. ‘હું શીઘ્ર અલ્પકાળમાં કોઈ (—અદ્ભુત) નિર્વિકલ્પ સુખને પ્રાપ્ત કરું છું.’ આહાહા...! બે કળશ પણ બહુ સારા આવ્યા. વિશેષ કહેશે... (શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)